

УДК 346.95

А. В. Смітюх,

кандидат юридичних наук, доцент,

доцент кафедри адміністративного і господарського права

Одеського національного університету імені І. І. Мечникова

РЕАЛІЗАЦІЯ ПРАВА НА КАСАЦІЙНЕ ОСКАРЖЕННЯ СУДОВИХ АКТІВ ОСОБАМИ, НЕ ЗАЛУЧЕНИМИ ДО УЧАСТІ У СПРАВІ, У ГОСПОДАРЬСЬКОМУ СУДОЧИНСТВІ

У статті розглянуто проблемні аспекти касаційного оскарження судових актів особами, яких не було залучено до участі у справі, зокрема: питання касаційного оскарження особами, що не мають права звертатися до господарського суду з позовними заявами; питання касаційного оскарження ухвал господарських судів особами, не залученими до участі у справі; питання моменту, в який суд касаційної інстанції визначає, чи стосується оскаржуваний судовий акт прав та інтересів відповідної особи.

Ключові слова: касаційне оскарження, особи, не залучені до участі у справі, зловживання процесуальними правами.

У системі стадій господарського процесу касаційне і апеляційне провадження забезпечують усунення судових помилок, що їх допускають місцеві господарські суди як суди першої інстанції, при цьому суд касаційної інстанції (Вищий господарський суд України; далі — ВГСУ) здійснює перегляд судових актів, що вже набули законної сили.

Об'єктами касаційного перегляду в господарському процесі можуть бути рішення місцевих господарських судів, що набули законної сили, постанови апеляційних господарських судів, а також — окремі категорії ухвал як місцевих, так і апеляційних господарських судів.

Коло осіб, які мають право касаційного оскарження рішень і постанов господарських судів, визначено ст. 107 ГПК України (далі — ГПК). Отже, сторони у справі мають право подати касаційну скаргу, а прокурор — касаційне подання на рішення місцевого господарського суду, що набрало законної сили, та постанову апеляційного суду.

Треті особи не згадуються прямо у ст. 107 ГПК серед осіб, які мають право подавати касаційні скарги на рішення та постанови господарських судів, однак системне тлумачення ч. 3 ст. 26 і ч. 4 ст. 27, ч. 1 ст. 111¹³ ГПК, згідно з якими треті особи мають права і обов'язки сторін за винятками, прямо передбаченими законом, і як учасники судового процесу можуть оскаржувати у порядку касації ухвали місцевих та апеляційних господарських судів, доводить їх здатність ініціювати касаційне провадження щодо перегляду ухвал, рішень і постанов господарських судів. Саме такий підхід закріплений п. 1 роз'яснення президії ВГСУ «Про деякі питання практики застосування розділу XII ГПК України» від 28 березня 2002 р. № 04-5/367 [1] у редакції рекомендацій президії ВГСУ від 29 грудня 2008 р. № 04-5/277 [2]. Слід також додати, що деякі дослідники пропонують прямо закріпити у ГПК право третіх осіб на касаційне оскарження [3].

Стаття 107 ГПК прямо встановлює, що касаційну скаргу мають право подати також особи, яких не було залучено до участі у справі, якщо суд прийняв рішення чи постанову, що стосується їх прав і обов'язків.

Одним із поширених випадків порушення прав особи на судовий захист є незалучення особи до розгляду справи, за результатами якого приймається судовий акт, що стосується прав та обов'язків такої особи. Тому можливість подання касаційної скарги особами, не залученими до участі у справі, є дуже важливою умовою забезпечення апеляційного та касаційного оскарження рішення суду як однієї з основних засад судочинства, передбаченої п. 8 ч. 2 ст. 129 Конституції України.

Слід погодитися з В. М. Шерстюком, який наводить такі ознаки рішення (постанови), прийнятого щодо прав і обов'язків особи, не залученої до участі у справі:

— описова чи мотивувальна частина рішення (постанови) містить висновки або судження суду про права і обов'язки особи;

— у резолютивній частині рішення (постанови) суд прямо вказує на права і обов'язки особи [4, с. 528—529].

Отже, у першому з описаних випадків суд встановлює щодо не залученої до участі у справі особи певні факти, що створює потенційну загрозу зміни її правового становища у майбутньому. Зокрема, це відбувається у випадку використання встановленого рішенням у справі факту як такого, що не потребує доказування в іншій справі (господарській, адміністративній або цивільній) згідно з ч. 2 ст. 34 ГПК, ч. 1 ст. 72 КАС України, ч. 3 ст. 61 ЦПК України.

У другому з описаних випадків судовий акт безпосередньо змінює правове становище особи, яку не залучено до участі у справі.

Слід зауважити, що описані вище ознаки не є суто теоретичними — вони використовуються як робочі критерії у практиці Верховного Суду України (далі — ВСУ), який наводить їх, зокрема, у постанові Судової палати у господарських справах ВСУ від 24 червня 2008 р. у справі № 2/164-35/246 [5]. У цій постанові зазначено: «Рішення є таким, що прийняте про права та обов'язки особи, яка не була залучена до участі у справі, якщо в мотивувальній частині рішення містяться висновки суду про права та обов'язки цієї особи або у резолютивній частині»

рішення суд прямо вказав про права та обов'язки таких осіб. У такому випадку рішення порушує не лише матеріальні права осіб, не залучених до участі у справі, а й їх процесуальні права, що випливають із сформульованого в п. 1 ст. 6 Європейської конвенції про захист прав людини і основоположних свобод положення про право кожного на справедливий судовий розгляд при визначенні його цивільних прав і обов'язків. Будь-який інший правовий зв'язок між скаржником і сторонами спору не може братися до уваги» [5].

Найбільш значними, на нашу думку, аспектами цієї проблеми, є: 1) питання касаційного оскарження рішень господарських судів особами, які не мають права звертатися до господарського суду з позовними заявами; 2) питання касаційного оскарження ухвал господарських судів особами, не залученими до участі у справі; 3) питання моменту, в який суд касаційної інстанції визначає, чи стосується оскаржуваний судовий акт прав та інтересів відповідної особи.

1. Касаційне оскарження рішень господарських судів особами, які не мають права звертатися до господарського суду з позовними заявами, є проблемним питанням через те, що можливість подання касаційної скарги особою, не залученою до участі у справі, як одна з основних засад судочинства, передбачена п. 8 ч. 2 ст. 129 Конституції України, вступає у певну суперечність з передбаченим ст. 125 Конституції України принципом спеціалізації системи судів загальної юрисдикції.

Справа у тому, що коло осіб, які можуть звертатися до господарського суду як спеціалізованого суду, є обмеженим — до нього, згідно із статтями 1, 2, 12 ГПК, входять юридичні особи (у тому числі іноземні), громадяни, які здійснюють підприємницьку діяльність без створення юридичної особи і в установленому порядку набули статусу суб'єкта підприємницької діяльності, фізичні особи, які не набули статусу суб'єкта підприємницької діяльності, але є учасниками (у тому числі такими, що вибули), засновниками, акціонерами господарських товариств, державні та інші органи, прокурори та їх заступники, Рахункова

палата (останні три з перелічених суб'єктів звертаються до господарського суду в інтересах держави).

Через це виникає питання: чи може особа, яка не входить до зазначеного кола (наприклад — фізична особа, яка не є ані суб'єктом підприємницької діяльності, ані учасником, засновником чи акціонером господарського товариства) оскаржити у касаційному порядку рішення господарського суду, якщо дійде висновку, що таке рішення стосується її прав та обов'язків, оскільки щодо неї встановлюються певні факти або ж її правове становище безпосередньо змінюється?

Закон не містить жодної прямої відповіді на це запитання.

На нашу думку, відповідь може бути лише стверджувальною, оскільки інакше відкриваються широкі можливості для зловживання нормами щодо підвідомчості господарських спорів і розгляду справ стосовно осіб без їх залучення з фактичним позбавленням їх будь-якої можливості оскарження рішень, прийнятих у таких справах. Вважаємо, що суд касаційної інстанції повинен приймати скарги таких осіб до провадження і в ході касаційного розгляду встановлювати, чи дійсно стосується оскаржуване рішення їх прав та обов'язків. У разі якщо це так, рішення підлягає скасуванню з припиненням провадження у справі, оскільки справа не підвідомча господарському суду (п. 1 ч. 1 ст. 80, п. 4 ст. 111⁹, п. 3 ч. 2 ст. 111¹⁰ ГПК).

Позиція ВГСУ з цього питання виявляється двозначною.

З одного боку, згідно з п. 1 роз'яснення президії ВГСУ «Про деякі питання практики застосування розділу XII¹ ГПК України» від 28 березня 2002 р. № 04-5/367 особи, які не вважаються учасниками господарського процесу, зокрема громадяни, які не є суб'єктами підприємницької діяльності, мають право касаційного оскарження рішень, що стосуються їх прав і обов'язків [1].

З іншого, існує стала практика ВГСУ, за якою фізичним особам, котрі не є суб'єктами підприємницької діяльності та/або учасниками, засновниками чи акціонерами господар-

ського товариства, відмовляють у порушенні касаційного провадження саме з тих підстав, що ці особи не мають права звернення до господарського суду за захистом своїх прав (див. ухвали ВГСУ: від 20 червня 2007 р. № 16/356-06-9347; від 15 травня 2008 р. № 04-11-05/93; від 09 лютого 2009 р. № 32/419; від 17 серпня 2009 р. № 29/283-09; від 14 вересня 2009 р. № 3/429-06; від 21 вересня 2009 р. № 16/356-06-9347; від 22 жовтня 2009 р. № 2/117-09 [5]).

Виходячи із зазначеного вище можна дійти таких висновків:

— З метою забезпечення права осіб на касаційне оскарження, для запобігання можливості зловживання нормами щодо підвідомчості господарських спорів і розгляду справ стосовно осіб без їх залучення з фактичним позбавленням їх можливості оскарження рішень, прийнятих у таких справах, слід законодавчо закріпити право на касаційне оскарження прийнятих у господарських справах рішень і постанов особами, які не можуть звертатися до господарського суду як спеціалізованого суду за захистом порушених прав;

— слід доповнити друге речення ст. 107 ГПК «Право касаційного оскарження» словами «незалежно від того, чи входять вони до кола осіб, які мають право на звернення до господарського суду відповідно до ст. 1 цього Кодексу».

2. Касаційне оскарження ухвал господарських судів особами, не залученими до участі у справі. Крім рішень і постанов господарські суди приймають такий вид судових актів, як ухвали, при цьому ст. 111¹³ ГПК «Касаційні скарги на ухвали господарських судів» не згадує осіб, яких не було залучено до участі у справі, серед тих, хто наділений правом оскаржувати ухвали господарських судів у касаційному порядку. Втім, це не свідчить про те, що особи, яких не залучено до участі у справі, не можуть оскаржувати ухвали у касаційному порядку: як уже зазначалося вище, треті особи також не згадуються прямо у ст. 107 ГПК серед осіб, що мають право подавати касаційні скарги на рішення та постанови господарських судів, однак це їх право впливає із системного

тлумачення ч.3 ст. 26 і ч. 4 ст. 27, ч. 1 ст. 111¹³ ГПК.

Отже, виникає питання, чи може особа, яку не було залучено до участі у справі, оскаржувати прийняту у такій справі ухвалу і якщо так, — то за яких умов. Будь-які узагальнення судової практики з цього питання відсутні. У дисертаційних дослідженнях, присвячених проблематиці касаційного провадження у господарському судочинстві, це питання також не висвітлювалося [3].

На думку В. Е. Беляневича, особи, яких не було залучено до участі у справі, не мають права подати касаційну скаргу на ухвалу місцевого чи апеляційного господарського суду виходячи з того, що ухвалою суду спір не вирішується по суті, а тому ухвала не може стосуватися прав і обов'язків цих осіб [6, с. 587].

Як яскравий приклад ситуації, яка повністю відповідає характеристиці, що їй надав В. Е. Беляневич, можна навести ухвалу ВГСУ від 2 листопада 2009 р. № 22/89-09-3070 [5], якою повернено без розгляду касаційну скаргу особи, яка не брала участі у розгляді справи, на ухвалу суду апеляційної інстанції про повернення апеляційної скарги відповідача на рішення суду першої інстанції. Слід погодитися з тим, що, як правило, судові ухвали формалізують рух справи, отже, особа, не залучена до участі у розгляді справи, не має законного інтересу в їх оскарженні.

Утім, цей висновок є вірним не в усіх випадках: ухвала, так само як і рішення або постановова, може відповідати наведеним вище ознакам судового акта, прийнятого щодо прав і обов'язків особи, не залученої до участі у справі, запропонованим В. М. Шерстюком [4, с. 528—529].

Ухвала місцевого господарського суду може стосуватися прав і обов'язків особи, не залученої до участі у справі, оскільки такою ухвалою, зокрема:

— припинено провадження у справі у зв'язку із затвердженням мирової угоди між сторонами у справі, якщо така мирова угода стосується прав і обов'язків особи, яку не залучено до участі у справі;

— забезпечено позовні вимоги засобом, який порушує права такої особи;

— видано наказ на виконання рішення третейського суду, який стосується прав і обов'язків особи, яку не залучено до участі у справі.

Наприклад, ВСУ ухвалою від 19 лютого 2008 р. скасував ухвалу ВГСУ від 23 листопада 2007 р. у справі № 5/142/07 про відмову в прийнятті касаційної скарги на ухвалу господарського суду першої інстанції про припинення провадження у справі і затвердження мирової угоди, поданої особою, не залученою до участі у розгляді справи, і передав касаційну скаргу до ВГСУ для розгляду по суті [5]. При цьому ВСУ прямо зауважив, що у цій ситуації звернення з касаційною скаргою на ухвалу є єдиним способом захисту порушених прав особи, не залученої до участі у справі, отже, незаконно відмовивши у прийнятті касаційної скарги, ВГСУ, всупереч ст. 19 Конституції України, обмежив суб'єкта оскарження у здійсненні прав, передбачених п. 8 ч. 3 ст. 129 Конституції України, і фактично ухилився від здійснення визначених законом повноважень. Необхідно підкреслити, що:

— ВГСУ фактично не мав законних підстав для прийняття до провадження касаційної скарги на ухвалу господарського суду особи, не залученої до участі у справі;

— ВСУ послався на ст. 107 ГПК, що передбачає можливість касаційного оскарження особами, не залученими до участі у справі, рішень і постанов господарських судів (але не ухвал) і не послався на ст. 111¹³ ГПК, яка встановлює норми щодо касаційного оскарження ухвал і не передбачає права касаційного оскарження ухвал господарських судів особами, не залученими до участі у справі.

Іноді ВГСУ не лише приймає до розгляду, а й навіть задовольняє такі касаційні скарги, як це мало місце, зокрема, при прийнятті постанови від 12 червня 2008 р. у справі № 29/659-07 [5], коли було скасовано ухвалу місцевого господарського суду про видачу наказ на виконання рішення третейського суду.

Втім, у більшості випадків ВГСУ відмовляє у

прийнятті до провадження касаційних скарг на ухвали, поданих особами, не залученими до розгляду справи, з тих підстав, що:

— закон не передбачає можливості оскарження такими особами ухвал (на відміну від рішень і постанов) та/або,

— скаржник не обґрунтував, яким саме чином оскаржувана ухвала стосується його прав і обов'язків,

Зокрема, ухвалою від 4 серпня 2006 р. у справі № 12/154пд ВГСУ відмовив у прийнятті касаційної скарги на ухвалу місцевого господарського суду, мотивуючи свою відмову тим, що закон не передбачає можливості оскарження такими особами ухвал (на відміну від рішень і постанов) [5]. При цьому оскаржувана ухвала з очевидністю стосувалася прав і обов'язків скаржника, оскільки передбачала забезпечення позову шляхом заборони будь-яким особам вчиняти будь-які дії щодо відчуження, володіння, користування та розпорядження майном, яке, за твердженням скаржника, не залученого до розгляду справи, є його власністю.

Натомість, приймаючи ухвалу від 15 липня 2009 р. № 2/367-5/48, ВГСУ мотивував свою відмову прийняти до провадження касаційну скаргу особи, не залученої до розгляду справи, на ухвалу місцевого господарського суду про забезпечення позову іншою обставиною, а саме — тим, що скаржник не обґрунтував, яким саме чином оскаржувана ухвала стосується його прав і обов'язків [5]. На відміну від попереднього випадку, скаржник, на нашу думку, лише імітував наявність обставини, що свідчить про його зв'язок із справою, оскільки заявив, що він має намір придбати нерухомість, щодо якої прийнято ухвалу про забезпечення позову. Вважаємо, що у даному випадку суд цілком обґрунтовано дійшов висновку, що наміри придбати майно не породжують ніяких прав та обов'язків. Однак цей висновок суд повинен був викласти не в ухвалі про відмову прийняти касаційну скаргу до провадження, а у постанові за результатами її розгляду (див. нижче).

На нашу думку, слід змінити ст. 111¹³ ГПК, прямо передбачивши право осіб, не за-

лучених до участі у справі, оскаржувати ухвали господарських судів у разі коли такі ухвали стосуються їх прав і обов'язків.

Виходячи із зазначеного вище можна дійти таких висновків:

— чинний процесуальний закон не передбачає можливості оскарження особами, не залученими до участі у господарській справі, прийнятих у такій справі ухвал;

— кількість випадків, коли ухвала суду, в принципі, може стосуватися прав і обов'язків особи, не залученої до участі у справі, об'єктивно дуже обмежена, але такі випадки трапляються;

— статтю 111¹³ ГПК слід змінити, прямо передбачивши право осіб, не залучених до участі у справі, оскаржувати ухвали господарських судів у разі коли такі ухвали стосуються їх прав і обов'язків.

3. Момент, в який суд касаційної інстанції визначає, чи стосується оскаржуваний судовий акт прав та інтересів певної особи, не залученої до участі у справі. При касаційному оскарженні судових актів особами, не залученими до участі у справі, виникає питання: у який саме момент ВГСУ має з'ясувати питання, чи стосується оскаржуваний судовий акт прав та інтересів особи, яку не було залучено до участі у справі, — при прийнятті скарги до провадження чи при прийнятті постанови за результатами касаційного розгляду?

Отримавши касаційну скаргу, ВГСУ розглядає питання про порушення касаційного провадження. Стаття 111¹³ ГПК передбачає підстави, за наявності яких касаційна скарга не приймається до розгляду і повертається скаржнику (при усуненні таких обставин скаргу може бути подано повторно). Водночас, слід відзначити недосконалість ГПК, що не визначає, які дії ВГСУ має вчинити у разі: подання касаційної скарги особою, яка відповідно до положень ГПК не має права на її подання; внесення касаційного подання прокурором з порушенням його компетенції, визначеної у ст. 37 Закону України «Про прокуратуру»; оскарження ухвали суду першої або апеляційної інстанції, яку не може бути оскаржено; оскарження судового рішення, яке не набрало законної сили. Оскільки

наведені обставини виключають перегляд судових рішень у касаційному порядку, п. 4 роз'яснення президії ВГСУ «Про деякі питання практики застосування розділу XII¹ ГПК України» від 28 березня 2002 р. № 04-5/367 рекомендує суддям ВГСУ *відмовляти у прийнятті* касаційної скарги (подання) і виносити з цього приводу відповідну ухвалу [1]. Слід підкреслити, що йдеться саме про відмову в прийнятті скарги до провадження, а не про її повернення: відмова відбувається не через певні вади скарги, а у зв'язку з принциповою неможливістю касаційного оскарження певного судового акта або правовою неспроможністю певного суб'єкта подавати касаційну скаргу (подання) у цьому випадку.

Вважаємо за необхідне погодитися, в цілому, з викладеною у постанові ВГСУ від 27 червня 2008 р. № 19/203/07 [5] думкою, згідно з якою уявлення скаржника — особи, не залученої до участі у справі, про те, що рішення чи постанова стосуються його прав та обов'язків, може відповідати дійсності, а може бути помилковим. Суд при прийнятті касаційної скарги такої особи до провадження не може завчасно вирішувати питання про обґрунтованість скарги і, вирішуючи питання про прийняття касаційної скарги, повинен керуватися виключно положеннями ст. 111¹³ ГПК (тобто питання, наскільки оскаржуваний судовий акт стосується прав та обов'язків скаржника, розв'язується не при прийнятті скарги до провадження, а при її розгляді по суті, отже — скаргу не може бути повернено або ж у прийнятті скарги до провадження не може бути відмовлено з тієї підстави, що оскаржуване рішення не стосується прав та обов'язків скаржника, якщо не порушені вимоги ст. 111¹³ ГПК).

Слід підкреслити, що у низці випадків ВГСУ все ж таки розв'язує це питання саме на стадії порушення касаційного провадження і відмовляє скаржникові у порушенні касаційного провадження з тих підстав, що оскаржувана ухвала не стосується прав та інтересів скаржника, що не був залучений до участі у справі (див. наприклад, ухвали

ВГСУ від 20 грудня 2007 р. № 3/236/06, від 15 липня 2009 р. № 2/367-5/48) [5].

На нашу думку, за загальним правилом, питання, наскільки оскаржуваний судовий акт стосується прав та обов'язків скаржника, має вирішуватися не при прийнятті скарги до провадження, а при її розгляді по суті. Такий підхід слід застосовувати при розгляді всіх касаційних скарг, що подаються особами, не залученими до участі у справі, на рішення місцевих господарських судів і постанови апеляційних господарських судів.

Утім, у разі подання такою особою касаційної скарги на ухвалу місцевого або ж апеляційного господарського суду з цього загального правила доречно встановити певні винятки.

Мотивацією для встановлення таких винятків є той факт, що касаційне оскарження ухвал господарського суду є, на практиці, одним з ефективних засобів затягування розгляду справи через зловживання правом на подання касаційної скарги. Досить часто таке касаційне оскарження ухвали здійснюють особи, які не є учасниками справи і з очевидністю не мають законного інтересу щодо оскарження, але пов'язані з одним з учасників *справи і затягують розгляд справи в його інтересах*.

Отже, суд касаційної інстанції має забезпечити водночас як право особи, не залученої до участі у справі, на належний розгляд її касаційної скарги на ухвалу, яка дійсно зачіпає її права та інтереси, так і права учасників справи на оперативний судовий розгляд через недопущення або, хоча б, мінімізацію можливостей зловживання правом на касаційне оскарження ухвал.

Такого результату можна досягти, якщо закон встановлюватиме чіткий перелік випадків, в яких суд відмовляє у прийнятті касаційної скарги до розгляду. До такого законодавчого переліку слід внести всі опрацьовані практикою судочинства стандартні, масові процесуальні технології, до яких вдаються недобросовісні особи з метою затягування справи і при використанні яких у скаржника, який не є учасником справи, з очевидністю відсутній законний інтерес щодо касаційного оскарження відповідної ухвали.

Зокрема, такий інтерес відсутній у разі якщо акціонер АТ, який не є учасником справи, оскаржує ухвалу про забезпечення позову через арешт майна відповідного товариства у справі, у якій останнє бере участь (див., наприклад, ухвалу ВГСУ від 3 серпня 2009 р. № 28/144-08-3709 [5]).

Звісно, якщо особа, не залучена до участі у справі, оскаржує ухвалу, яка не підлягає оскарженню, така скарга також не підлягає розгляду, але, ще раз підкреслимо, у цьому випадку відмова суду касаційної інстанції у прийнятті скарги до розгляду ґрунтуватиметься на особливостях не суб'єкта, а об'єкта касаційного оскарження, яким є ухвала, що не підлягає оскарженню.

Виходячи із зазначеного вище можна дійти таких висновків:

— питання, чи стосуються оскаржувані *рішення* чи *постанова* прав та інтересів особи, не залученої до участі у справі, яка подає касаційну скаргу, має вирішуватися не при прийнятті касаційної скарги до провадження, а при ухваленні постанови за результатами розгляду скарги по суті; відповідно, суд касаційної інстанції не може відмовляти у прийнятті до провадження касаційної скарги особи, не залученої до участі у справі, з тих підстав, що оскаржуване рішення чи постанова не стосуються прав та обов'язків такої особи;

— питання, чи стосується оскаржувана *ухвала* прав та інтересів особи, не залученої до участі у справі, яка подає касаційну скаргу, також має вирішуватися при ухваленні постанови за результатами розгляду скарги по суті; водночас, з метою запобігання зловживанням правом на касаційне оскарження ухвал особами, які не є учасниками справи, слід передбачити перелік випадків, коли законний інтерес щодо касаційного оскарження відповідної ухвали з очевидністю відсутній і суд касаційної інстанції повинен відмовити у прийнятті касаційної скарги до розгляду;

— ці положення мають бути закріплені на законодавчому рівні при врегулюванні інституту відмови у прийнятті касаційної скарги.

Список використаних джерел

1. Про деякі питання практики застосування розділу XII¹ ГПК України : роз'яснення президії Вищого господарського суду України від 28 березня 2002 р. № 04-5/367 // Вісник господарського судочинства. — 2002. — № 3.
2. Про внесення змін і доповнень до деяких роз'яснень президії Вищого арбітражного суду України, президії Вищого господарського суду України і рекомендацій президії Вищого господарського суду України : рекомендації президії ВГСУ від 29 грудня 2008 р. № 04-5/277 // Вісник господарського судочинства. — 2009. — № 1.
3. Біда К. М. Касаційне провадження в господарському судочинстві України : дис. на здобуття наук. ступеня канд. юрид. наук : 12.00.04 / К. М. Біда ; Київський національний ун-т ім. Тараса Шевченка. — К., 2005. — 195 с.
4. Арбитражный процесс : учеб. для студентов юридических вузов и факультетов / под ред. М. К. Трушниковой. — М.: Издательский дом «Городец», 2005. — 672 с.
5. Єдиний державний реєстр судових рішень [Електронний ресурс]. — Режим доступу: <http://www.reyestr.court.gov.ua> (останнє відвідування 21 червня 2010 р.).
6. Беляневич В. Е. Господарський процесуальний кодекс України : наук.-практ. коментар / В. В. Беляневич. — К. : Юстініан, 2007. — 872 с.

Смитюх А. В. Реализация права на кассационное обжалование судебных актов лицами, не привлеченными к участию в деле, в хозяйственном судопроизводстве.

В статье рассмотрены проблемные аспекты кассационного обжалования судебных актов хозяйственных судов лицами, не привлеченными к участию в деле, в частности: вопросы кассационного обжалования лицами, которые не имеют права обращаться в хозяйственные суды с исковыми заявлениями; вопросы кассационного обжалования определений хозяйственных судов лицами, не привлеченными к участию в деле; вопросы момента, в который суд кассационной инстанции определяет, касается ли обжалуемый судебный акт прав и интересов соответствующего лица.

Ключевые слова: кассационное обжалование; лица, не привлеченные к участию в деле; злоупотребления процессуальными правами.

Smityukh A. V. The exercise of the right of the cassation challenging by the persons not involved into proceedings at the commercial court trials.

The article is revising the outstanding problems of cassation challenging of the judicial acts of the commercial courts by the persons that have been not involved into proceedings, including: an issue of cassation challenging by the person that is not empowered to file suits to the commercial courts; an issue of the cassation challenging of the rulings of the commercial courts by the persons that have been not involved into proceedings; an issue of the moment when the court of the cassation instance should find does the challenged judicial act affect the rights and interests of the appropriate person.

Key words: the cassation challenging; the persons that have been not involved into proceedings; abuse of procedural rights.